

DANYSKO O.

Poltava V. G. Korolenko national pedagogical University, Ukraine

DIDACTIC POTENTIAL OF FORMATIVE ASSESSMENT AS A TOOL FOR PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE PHYSICAL CULTURE TEACHERS IN CONDITIONS OF BLENDED LEARNING

The formation of digital pedagogy in conditions of global digitalization leads to a rethinking of educational paradigm and development and implementation of new methods of educational process organizing. These changes primarily concern higher pedagogical education, as the development of digital technologies changes the approaches to the training of future teachers and improving its quality. Blended learning, which has become a traditional way of organizing the educational process in higher educational institutions during the pandemic, has highlighted the problem of finding effective tools to motivate students to learn, the formation of academic self-regulation in combined educational environments. One of such innovative tools that changes the approaches to the organization of mixed courses is formative assessment.

The research defines the essence and empirically generalizes the didactic potential of formative assessment as a tool of professional training of future physical culture teachers in conditions of blended learning. It is emphasized that formative assessment is an interactive and informal assessment of the level of academic achievements of students. The purpose of using formative assessment in professional education is to ensure scientific and reflexive independence of students, prevention and elimination of gaps in their mastering of knowledge, skills and abilities.

The characteristics of modelling and designing the educational and professional experience of future physical culture teachers in conditions of blended learning through the algorithms of planning, monitoring and reflection are generalized. The didactic potential of formative evaluation in the process of professional training of future physical culture teachers in conditions of blended learning is determined: constructive and automated feedback (both for the teacher and for the student); timely and accurate description of the student's strengths and weaknesses, as well as suggestions for further activities that will support student development; differentiation and adaptation of the educational process to the needs of students, the development of their reflexive and evaluative skills of self-control, self-evaluation and mutual evaluation; increasing of cognitive activity, formation of academic independence, the ability to make informed educational choices and ways of professional development; formation of communicative competencies and skills of interpersonal communication.

Keywords: digital didactics, formative assessment, blended learning, professional training, academic independence, future physical culture teachers

Стаття надійшла до редакції 05.05.2022 р.

УДК 37.015.31:57.081.1-053.81

DOI <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2022.29.264275>

МАРИНА ДЯЧЕНКО-БОГУН

ORCID 0000-0002-1209-2120

ГРИГОРІЙ КУЗЬМЕНКО

ORCID: 0000-0002-7985-146X

ОКСАНА БОЛЬШАЯ

ORCID.ORG/0000-0003-0543-5196

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

СИСТЕМА ПРИРОДООХОРОННОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ У ЗВО

У статті розкрито основні принципи сучасного підходу до природоохоронного виховання студентської молоді ЗВО через використання різноманітних форм і методів природоохоронного виховання, функції природоохоронного виховання студентської молоді, проаналізовано найважливіші завдання процесу виховання студентської молоді а також охарактеризовано різноманітні методичні підходи та принципи природоохоронного виховання студентської молоді.

Ключові слова: природоохоронне виховання студентів, форми і методи природоохоронного виховання, позааудиторна діяльність студентів

Постановка проблеми. Актуальність дослідження визначається тим, що на сучасному етапі суспільного розвитку нашої держави питання взаємодії природи з людиною вирости в глобальну

природоохоронну проблему. Досвід численних років ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи свідчить про те, що якщо люди в найближчому майбутньому не навчаться дбайливо ставитися до природи, вони знищать себе. А для цього треба виховувати природоохоронну культуру і відповідальність. Починати природоохоронне виховання треба в шкільному віці, а продовжувати в юнацькі роки, оскільки в цей час придбані в школі знання можуть надалі перетворитися в міцні життєві переконання.

Масштабність проблеми дозволяє розглядати формування соціального замовлення на природоохоронну освіту і виховання студентської молоді вищих навчальних закладів як багатofакторний процес державного рівня.

Методи. Стосовно розкриття основних принципів сучасного підходу до природоохоронного виховання студентської молоді ЗВО, використовувався комплекс методів: *теоретичні методи*: порівняльний аналіз для узагальнення фактів стосовно використання різноманітних форм і методів природоохоронного виховання у суспільстві; наукова рефлексія для формування цілісного уявлення про досліджуваний феномен природоохоронного виховання студентської молоді; *емпіричні методи*: діагностичні (соціологічні спостереження).

Метою статті є розгляд основних принципів сучасного підходу до природоохоронного виховання студентської молоді ЗВО через використання різноманітних форм і методів природоохоронного виховання в рамках позааудиторної діяльності, додаткової освіти і сфери дозвілля.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема розкриття основних принципів сучасного підходу до природоохоронного виховання студентської молоді стала об'єктом дослідження Бердоус Н.О., Білик Л.І., Кисильової М.М., Лук'янової Л.Б., Полякової В., Скребець В.А., Шевчук В.Я. Здійснений нами аналіз наукової літератури засвідчує, що науковцями досліджено зміст поняття «природоохоронне виховання», проблема формування основних принципів природоохоронного виховання молоді в ЗВО, різноманітні функції природоохоронного виховання студентської молоді.

Як засвідчує здійснений нами аналіз наукової літератури, недостатньо дослідженими залишаються методичні підходи та принципи природоохоронного виховання студентської молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним з найважливіших завдань процесу виховання студентської молоді є дотримання чіткої активної позиції в питанні збереження природи, її багатств, біологічного різноманіття, як гарантії цілісності і стійкості біосфери. Дбайливе ставлення до природи необхідно прищеплювати з моменту становлення майбутнього повноправного громадянина суспільства як особистості (Полякова, 2008).

В цілому систему природоохоронного виховання можна представити у вигляді трьох структурних блоків, які об'єднують різні методичні підходи до цього процесу в рамках трьох сфер (див рис. 1) (Бердоус, 2004, с. 26).

Рис.1. Система природоохоронного виховання майбутніх педагогів у ЗВО

Перша сфера вказує на реалізацію різноманітних підходів до природоохоронного виховання студентів у ЗВО. В умовах закладу вищої освіти природоохоронне виховання здійснюється, перш за все, через навчальні дисципліни і реалізується через програми базових компонентів. Також до першої сфери може бути віднесене природоохоронне виховання у процесі організації та проведення масових природоохоронних заходів, роботи творчих об'єднань студентської молоді (Білик, 2005, с. 32).

Останні два напрямки можуть бути віднесені і до другої сфери природоохоронного виховання. Друга сфера розкриває можливості реалізації природоохоронного виховання майбутніх педагогів у системі

додаткової освіти ЗВО. До даної сфери відносяться заходи, пов'язані з організацією факультативного навчання, діяльністю навчальних гуртків, практичною природоохоронною діяльністю студентів. Крім цього, природоохоронне виховання в даній сфері здійснюється через проведення навчально-польових практик з біології, виробничих практик з екології, організацію природоохоронних екскурсій, які пов'язані з третьою сферою природоохоронного виховання студентської молоді (Лук'янова, 2006, с. 108).

Не можна не висвітлити також можливості природоохоронного виховання в масових заходах: природоохоронних святах, природоохоронних тренінгах, національних святах, а також у роботі творчих об'єднань студентів: гуртках, клубах, творчих колективах природоохоронної спрямованості.

Переходячи до розгляду другої сфери природоохоронного виховання студентів, позначимо його відмінність від першої сфери – природоохоронного виховання в рамках навчально-аудиторного процесу. Ця відмінність знаходить своє вираження у наступних функціях природоохоронного виховання у сфері додаткової освіти.

1. Реалізація поглиблених освітніх програм природоохоронного спрямування в рамках додаткової освіти через поглиблений розвиток зацікавлених студентів.

2. Координація позааудиторної роботи природоохоронного спрямування через програмно-методичне забезпечення роботи творчих об'єднань студентів.

3. Взаємодія зі структурами неформального природоохоронного виховання за допомогою активізації природоохоронної, просвітницької діяльності в галузі екології та охорони навколишнього природного середовища (Шевчук, 2004, с. 77).

Третя сфера поєднує реальність і перспективу здійснення природоохоронного виховання студентів у неформальному середовищі. У цій сфері природоохоронне виховання здійснюється не в освітніх установах, а в рамках наукових, просвітницьких, природоохоронних установ і організацій, різного правового статусу: заповідників, музеїв, бібліотек, громадських об'єднань, що здійснюють еколого-просвітницьку діяльність, пов'язану зі специфікою роботи перерахованих вище структур (Лук'янова, 2006, с. 46).

Система додаткової природоохоронної освіти тісно пов'язана з системою природоохоронного виховання у ВНЗ завдяки діяльності творчих об'єднань.

Основними принципами роботи творчих об'єднань є:

- проблемний підхід у вирішенні дослідницьких та виховних завдань;
- єдність навчальної, практичної, дослідницької та пропагандистської діяльності у вирішенні конкретних природоохоронних завдань;
- прагнення до впровадження результатів дослідної роботи творчого об'єднання в практику охорони природи і раціонального природокористування (Шевчук, 2004, с. 110).

Перераховані вище завдання і принципи реалізуються в роботі таких творчих об'єднань студентів як гуртки, клуби, творчі групи. Всі ці творчі об'єднання за змістом діяльності можна диференціювати на три основні напрямки: натуралістичне, природоохоронне, еколого-естетичне.

Зв'язок системи додаткового природоохоронного виховання з системою вищої освіти простежується також на рівні масових природоохоронних заходів, які можуть проводитися як у рамках аудиторної, так і позааудиторної роботи зі студентською молоддю. Масові природоохоронні заходи складають такі організаційно-методичні форми як природоохоронні свята та навчальна інтерактивна тренінгова діяльність з екології (Білик, 2005, с. 28).

Природоохоронні свята являють собою форму природоохоронного виховання, що представляють собою сукупність природоохоронних заходів, приурочених до певної дати. Доцільним є традиційне проведення свят: «День води», «День лісу», «Всесвітній день охорони навколишнього середовища», «День Землі» тощо.

Природоохоронні інтерактивні тренінги – це форма природоохоронного виховання, заснована на розгортанні особливої (ігрової) діяльності учасників, що стимулює високий рівень мотивації, інтересу та емоційної залученості. Традиційними прийомами тренінгової діяльності, що використовуються на заняттях творчих об'єднань студентів є змагальні, рольові, імітаційні природоохоронні ігри.

Змагальні природоохоронні ігри – це тип природоохоронних ігор, заснований на стимулюванні активності учасників у придбанні та демонстрації природоохоронних знань, навичок і вмінь (Шевчук, 2004, с. 61).

Рольові природоохоронні ігри являють собою тип природоохоронних ігор, заснований на моделюванні соціального змісту природоохоронної діяльності: відповідних ролей, системи відносин тощо.

Імітаційні природоохоронні ігри засновані на моделюванні природоохоронної реальності і предметного змісту природоохоронної діяльності і включають широкий діапазон від нескладних інтерактивних ігор до комп'ютерного моделювання.

Специфічним напрямком системи додаткової освіти в сфері природоохоронного виховання, є координація природоохоронної діяльності студентів з державними органами та громадськими організаціями (Лук'янова, 2006, с. 19).

Перспективною формою природоохоронного виховання студентської молоді є трудові об'єднання, створені з метою розширення і поглиблення знань у галузі ботаніки, зоології та інших природничих наук, формування інтересу до професій лісогосподарського профілю. Завданням подібних трудових об'єднань є надання допомоги лісовому господарству у проведенні заходів з охорони лісів, посадці і посівів лісу. Таким чином, система додаткового природоохоронного виховання тісно пов'язана з базовим курсом біології. Робота зі студентами в цій сфері будується на основі практичного та теоретичного вивчення окремих аспектів екології та раціонального природокористування. Але характерними особливостями є поглиблений характер дослідження пов'язаних з ними прикладних аспектів. Робота зі студентами у сфері природоохоронного виховання поєднує різні підходи до діяльності майбутніх педагогів: самостійну, колективну, суспільну і масову (Бердоус, 2004, с. 27).

Значну роль в природоохоронному вихованні студентів ЗВО відіграє неформальна сфера виховання. Під неформальним природоохоронним вихованням розуміється процес формування природоохоронної культури майбутніх педагогів у рамках діяльності різноманітних установ культури, освіти, науки та охорони природи (бібліотеки, музеї, ботанічні сади, заповідники), а також громадських природоохоронних організацій. До їх діяльності в галузі природоохоронного виховання відносяться природоохоронні стежки, природоохоронні табори, природоохоронні виставки, навчальні семінари (Шевчук, 2004, с. 109).

Природоохоронні стежки і природоохоронні табори є сполучним елементом, об'єднуючим підходи до реалізації природоохоронного виховання в сфері додаткової та неформальної освіти.

Природоохоронна стежка – спеціально обладнана в освітніх цілях природна територія, на якій створюються умови для виконання системи завдань, що організують і направляють діяльність майбутніх учителів біології в природному оточенні.

Природоохоронний табір – комплексна інтенсивна форма природоохоронного виховання, що поєднує теоретичну і практичну підготовку студентів з екології, раціонального природокористування, що здійснюється в умовах природного середовища в рекреаційному контексті. Природоохоронні табори спрямовані на природоохоронне виховання майбутніх педагогів на основі комплексного дослідження природних об'єктів регіону із залученням наукового потенціалу наукових центрів і заповідних природних територій (Лук'янова, 2006, с. 174).

Важливим напрямком природоохоронного виховання в дозвільній сфері є організація виставок, навчальних семінарів, проведення пізнавальних екскурсій.

Природоохоронні виставки – специфічна форма демонстрації матеріалів та об'єктів на природоохоронну тему, представлених у певній системі, що служать цілям природоохоронного виховання.

Природоохоронна екскурсія (від грецького «*excursio*» – поїздка) – форма природоохоронного виховання, що представляє собою групове відвідування природних комплексів або установ культури і освіти.

Таким чином, система неформального природоохоронного виховання в меншій мірі пов'язана з роботою освітніх структур і розвивається в руслі діяльності природоохоронних, просвітницьких і громадських організацій. Для системи природоохоронного виховання характерним є поглиблення природоохоронного аспекту екології, залучення ширших верств населення в процес природоохоронного виховання молодого покоління (Кисильов, 2003, с. 211).

Дуже важливим завданням навчального закладу є ефективна організація природоохоронного виховання й освіти. Необхідно навчити майбутніх педагогів розуміти цілісність природи Землі, єдність її процесів, зв'язок людини з природою. Будь-яку діяльність людини, її поведінку стосовно природи слід погодити з її законами. Тут розвивається почуття причетності до природи, відчуття її натхненності, що не дозволить людині ставитися до неї неохайно, по-споживацькому. Майбутні педагоги мають відчуття на собі, що спілкування з природою живить людину енергією, підвищує настрій, лікує, знімає втому, перенапруження. Крім того, почуття цінності довкілля збагачує духовний світ людини. Отже, природа є необхідною, надзвичайно важливою умовою формування гармонійно розвиненої особистості, джерелом здоров'я, натхнення і творчості людини.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Вивчено й розкрито основні принципи сучасного підходу до природоохоронного виховання студентської молоді ЗВО через використання різноманітних форм і методів природоохоронного виховання, проаналізовано найважливіші завдання процесу виховання студентської молоді а також охарактеризовано різноманітні методичні підходи та принципи природоохоронного виховання студентської молоді. Стаття не вичерпує всіх сторін розкритої тематики

і актуалізує необхідність посиленої уваги, стосовно подальших ґрунтовних досліджень, теоретичних напрацювань та практики впровадження найсучасніших підходів до природоохоронного виховання студентської молоді ЗВО.

Список використаних джерел

- Бердоус, Н. О. (2004). Системний підхід у сфері екологічної освіти та виховання. *Екологічний вісник*, 2, 26-27.
- Білик, Л. І. (2005). *Теоретико-методичні основи формування екологічної відповідальності студентів у системі виховної роботи вищого технічного навчального закладу*. (Автореф. дис. д-ра пед. наук). Черкаси.
- Кисильов, М. М. (2003). *Концептуальні виміри екологічної свідомості*: [монографія]. Київ: ПАРАПАН.
- Лук'янова, Л. Б. (2006). *Екологічна освіта у професійно-технічних навчальних закладах: теоретичний і практичний аспекти*: монографія. Київ: Міленіум.
- Полякова, В. (2008). Моральне виховання як умова формування екологічної культури особистості. *Гуманізація навчально-виховного процесу*, XLII, 187-191.
- Шевчук, В. Я. (2004). *Екологічне управління*: підручник для студентів екологічних спеціальностей ВНЗ. Київ: Либідь.

References

- Berdous, N. O. (2004). Systemnyi pidkhdid u sferi ekolohichnoi osvity ta vykhovannia [System approach in the field of environmental education and upbringing]. *Ekolohichniy visnyk [Ecological Bulletin]*, 2, 26-27 [in Ukrainian].
- Bilyk, L. I. (2005). *Teoretyko-metodychni osnovy formuvannia ekolohichnoi vidpovidalnosti studentiv u systemi vykhovnoi roboty vyshchoho tekhnichnoho navchalnoho zakladu [Theoretical and methodological bases of formation of ecological responsibility of students in the system of educational work of higher technical educational institution]*. (Extended abstract of D diss.). Cherkasy [in Ukrainian].
- Kysylov, M. M. (2003). *Kontseptualni vymiry ekolohichnoi svidomosti [Conceptual dimensions of ecological consciousness]*: monograph. Kyiv: PARAPAN [in Ukrainian].
- Lukyanova, L. B. (2006). *Ekolohichna osvita u profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladakh: teoretychnyi i praktychnyi aspekty [Environmental education in vocational schools: theoretical and practical aspects]*: monograph. Kyiv: Millennium [in Ukrainian].
- Polyakova, V. (2008). Moralne vykhovannia yak umova formuvannia ekolohichnoi kultury osobystosti [Moral education as a condition for the formation of ecological culture of the individual]. *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu [Humanization of the educational process]*, XLII, 187-191 [in Ukrainian].
- Shevchuk, V. Y. (2004). *Ekolohichne upravlinnia [Environmental Management]*: a textbook for students of environmental specialties. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

DYACHENKO-BOGUN M., KUZMENKO G., BOLSHAIA O.

Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University

SYSTEM OF ENVIRONMENTAL EDUCATION FUTURE TEACHERS OF BIOLOGY IN HEE

The article analyzes the structure of environmental education of freelance students, reveals the specifics of methods of environmental education of future teachers in extracurricular activities, additional education and leisure. Also revealed the basic principles of modern approach to environmental education of student youth HEE, use of various functions of environmental education of student youth, analyzed the most important tasks of the process of student youth education and described various methodological approaches to environmental education of student youth. It is established that the system of non-formal environmental education is less related to the work of educational structures and develops in line with the activities of environmental, educational and public organizations. Work with students in this field is based on the practical and theoretical study of certain aspects of ecology and environmental management. The system of environmental education is characterized by the deepening of the environmental aspect of ecology, the involvement of wider sections of the population in the process of environmental education of the younger generation.

Keywords: *environmental education of students, forms and methods of environmental education, extracurricular activities of students*

Стаття надійшла до редакції 19.05.2022 р.